

ДЕПОЗИТНЕ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. В економіці України провідне місце належить фінансово-кредитній системі, від ефективності функціонування якої залежить не лише своєчасне отримання коштів окремими господарськими одиницями, а й темпи економічного розвитку країни в цілому. Центальною ланкою цього механізму в сучасній економіці України виступають банки. З огляду на це питання комерційного банку на сучасному етапі досить актуальне і йому приділяється значна увага економічної науки. Одним із найголовніших складових елементів діяльності банку є банківський капітал, саме вивчення якого потребує значної уваги.

Надзвичайно складна сутність прояву банківського капіталу ускладнюють розуміння механізму його функціонування. Глибшому усвідомленню поняття „банківський капітал”, а також механізму його функціонування сприяє поділ банківського капіталу на окремі складові з подальшим групуванням їх за однорідними ознаками, тобто його класифікація. Краще зрозуміти суть капіталу банківської установи дає змогу класифікація його за різними ознаками. Ми зупинимося на найпоширенішій класифікації банківського капіталу - за джерелом утворення, згідно якої розрізняють власний, залучений та позичений банківський капітал, і розглянемо залучений капітал банку, основу якого складають вклади юридичних та фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу щодо вкладів фізичних та юридичних осіб приділяли такі вітчизняні вчені, як М. Алексеєнко, Н. Бицька, А. Вожжов, О. Васюренко, О. Дзюблюк, Д. Клименко, Р. Коцовська, В. Ричаківська, Я. Чайківський та ін., а також видатні зарубіжні вчені А. Маршал, П. Семюельсон, А. Сміт, П. Роуз тощо.

Постановка завдання. Слід зазначити, що існує ряд теоретичних та практичних питань, які необхідно ще досліджувати, оскільки з цього питання в теорії банківських вкладів є багато розбіжностей та невизначеностей. Метою дослідження є визначення ролі та значення банківських вкладів у формуванні банківського капіталу, а також розглянути основні зміни у структурі вкладів на регіональному депозитному ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу діяльності банку складають залучені кошти, оскільки саме вони визначають розмір кредитних вкладень. Система комерційних банків України виконує значну роботу щодо залучення вільних грошових коштів і спрямування їх на розвиток національної економіки.

Дамо визначення поняттю „залучений капітал”, під яким розуміють кошти юридичних та фізичних осіб, залучені банком на вклади. Саме операції, які пов'язані із залученням коштів на вклади мають назву депозитних, а отже, залучення називають депозитними.

Залучення вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб банки здійснюють шляхом виконання депозитних операцій. Досліджуючи залучений капітал потрібно звернути увагу на основне джерело його формування, до складу якого входить депозит (вклад).

На сьогоднішній день в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення поняття „депозит”, „вклад”. Насамперед, зазначимо, що депозит від латинського означає річ, яка віддана на збереження. Розглянемо деякі визначення даного терміну. Так, в банківській енциклопедії А.М. Мороза поняття „депозит” означає внески грошових коштів юридичних та фізичних осіб в банки [2, С. 77]. У Правилах здійснення депозитних операцій для банківських депозитів цей термін трактують наступним чином: „кошти, що надаються фізичними та юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно з чинним законодавством України, або нерезиденту на чітко визначений строк та під процент і оформляються відповідною угодою” [3, С. 11–12]. У навчальному посібнику „Операції комерційних банків” Р. Коцовської та В. Ричаківської – депозит – це економічні відносини щодо передачі коштів клієнта в тимчасове користування банку [4, С. 47].

Зазначені, а також існуючі інші поняття дають змогу зробити відповідні висновки, а саме: у кожному з понять простежується, що предметом угоди банківського депозиту є грошові кошти; не можна погодитися, що грошові кошти вносяться до банку на зберігання, оскільки поняття „зберігання” передбачає зобов'язання повернути ті самі речі, що були здані на зберігання, отже, покласти на банк обов'язок повернути ті самі купюри, які були отримані ним від клієнта протирічить природі грошей, а також в даному випадку банк перетворився на сховище грошей; грошові кошти можуть бути внесені в банківську установу безпосередньо вкладником, а також і третьою особою, як у валюті України, так і в іноземній валюті; депозитна угода може бути укладена не лише на визначений строк (строковий вклад), а й на умовах отримання суми вкладу за

першою вимогою (вклад до запитання) чи інших умовах, які не суперечать чинному законодавству України.

Ми погоджуємося з думкою українського науковця М. Д. Алексеєнко, який дав наступне визначення банківського вкладу „це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, які розміщені власником або третьою особою за рахунок і за дорученням власника на рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладникові (або за його дорученням іншій особі), як правило, з процентом” [1, С. 98].

Розглянемо детальніше класифікацію вкладів, що дозволить повніше розкрити сутність даного поняття. В економічній літературі немає чіткої класифікації, оскільки кожен науковець розрізняє вкладні операції за різними класифікаційними ознаками, зокрема: за термінами, за правом власності; залежно від вкладників, від терміну та порядку вилучення, від призначення; за економічною суттю, за категорією вкладників, за формою вилучення коштів тощо. Виходячи з цього виділимо класифікацію депозитів за основними ознаками: категорією вкладника та призначення вкладу.

Залежно від категорії вкладника розрізняють вклади юридичних та фізичних осіб, але, у свою чергу, категорію вкладників можна ще класифікувати за формою власності, за видом підприємства, резидентністю, галуззю економіки, видом економічної діяльності тощо.

За призначенням вклади поділяються на: до запитання, строкові та ощадні. Депозити (вклади) до запитання розміщуються в банківській установі на розрахунковому або поточному рахунку клієнта. Вони використовуються для здійснення поточних розрахунків власника рахунку з його партнерами. Крім того, за вимогою клієнта кошти з розрахункового та поточного рахунків у будь-який час можуть вилучатися шляхом видачі готівки, виконання платіжного доручення, сплати чеків або внесків. Термінові вклади або строкові у вітчизняній банківській практиці набули найбільшого поширення. Строкові депозити – це кошти, які розміщені в банківській установі на певний строк і можуть бути зняті після закінчення цього терміну або після попереднього повідомлення банку у встановлений термін (не менше одного місяця). Даний вид вкладів є найкращим видом депозитів для банківської установи, оскільки вони стабільні і зручні у банківському плануванні. Ощадні вклади призначені для нагромадження та вкладання грошових заощаджень. Цимкладам притаманне повільне зростання, а також використання ощадних вкладів в більшості випадків відбувається через тривалий проміжок часу. Особливістю даного вкладу є видача власникові вкладу іменного свідоцтва у формі ощадної книжки.

Зростаюча конкуренція на ринку депозитних операцій, застосування електронно-обчислювальної техніки та інші фактори сприяли появі нових різновидів депозитів. У цьому переконує досвід як країн із розвинутою економікою, так і України. Розглянемо деякі види депозитів фізичних осіб Чортківського відділення Тернопільської обласної філії акціонерно-комерційного банку соціального розвитку „Укрсоцбанк”. Отже, у зазначеному відділенні банківської установи залучають наступні види вкладів фізичних осіб: класичний (без поповнення, сплата процентів в кінці року); капітал (можливість поповнення, проценти щомісяця зараховуються на депозитний рахунок); гарант (можливість поповнення, сплата процентів здійснюється щомісячно); ощадний (можливість поповнення, сплата процентів наприкінці строку; при пред’явленні документів на купівлю житла, авто, по сплаті за навчання є можливість розірвати договір без втрати процентів); пенсійний (при пред’явленні пенсійного посвідчення, можливість поповнення, сплата процентів щомісячно); авансовий (без поповнення, сплата процентів в день укладання договору).

Також акумулювання коштів банківські установи здійснюють шляхом залучення різдвятих, відпускних та інших вкладів. Для банків такі методи мобілізації коштів вигідні тим, що сприяють зростанню обсягів депозитів і стимулюють ощадливість вкладників.

Висновки. Вклади є важливим джерелом формування банківських ресурсів. Однак крім переваг їм притаманні і певні недоліки, а саме: депозитне залучення коштів пов’язане зі значними маркетинговими зусиллями, грошовими та матеріальними витратами комерційних банків; одну частину залучених коштів банки повинні зберігати у Національному банку України, а за іншу – здійснювати платежі до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; депозитне залучення здебільшого залежить від ініціативи вкладників, а не з боку банку. Також важливо зазначити, що обсяги тимчасово вільних коштів залежать від того чи іншого регіону та країни в цілому.

Незважаючи на зазначені недоліки, банки все ж таки повинні використовувати та вдосконалювати інструменти залучення вкладів, а також приділяти значну увагу впровадженню нових, нетрадиційних для них операцій та послуг, які в майбутньому будуть сприяти розвитку та вдосконаленню банківських ресурсів.

Література

10/2/201

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 276с.
2. Банківська енциклопедія / Під ред. Мороза А. М. – 1993. – 333 с.
3. Правила здійснення депозитних операцій для банківських депозитів: Затв. постановою Правління НБУ № 250 від 30. 06. 1998 р.
4. Операції комерційних банків: Курс лекцій / за ред. Р. Коцовської, В. Ричаківської. – 2-ге вид., доп. – Львів: ЛБІ НБУ, 2001. – 516 с.